

“JOAN MARAGALL A L’ATENEU”

Discurs de la vicepresidenta primera de l’Ateneu, Patrícia Gabancho, en l’acte d’inauguració del curs 2016-2017 a l’Ateneu Barcelonès (28 de setembre de 2016)

Maragall es fa soci de l’Ateneu el 1886, tot i que freqüentava la casa des d’un any abans, quan acaba la carrera de Dret, una mica tardana perquè abans s’ha dedicat a la indústria familiar, sense ganes. “*Vaig a la tarda a l’Ateneu i a les nits al Liceu*”, li diu a un amic. S’apunta a la secció de Ciències Morals i Polítiques, no pas a la de Literatura o a la de Belles Arts. Tot plegat va ser un fet natural. “Tothom” que fos com ell era a l’Ateneu. Relativament burgès, ambiciós, intel·lectual, ja catalanista: tota la generació post-Renaixença, la generació que té inquietuds i vol incidir en el país des de la cultura, és a l’Ateneu o hi passa en algun moment. Escriu en aquell moment que aquesta generació, la seva, “*sabe que ha de hacer algo y que, ante todo, ha de deshacer mucho*”.

És un Maragall encara no consagrat, però amb vocació clara de ser poeta i de trencar amb el món ordenat de la burgesia, cosa que no farà mai. Té 25 anys i el seu pare acaba de fer fallida, de manera que ha de deixar temporalment la vida regalada i posar-se a endreçar els negocis familiars, com a únic fill mascle. Escriu que així s’acaba “*la seva joventut i el seu somni d’amor i glòria*”. Aquesta etapa dura molt poc perquè el 1890 ja treballa com a secretari de Mañé i Flaquer a la redacció del Brusi, el diari on faria la part substancial de la seva carrera periodística, de periodisme d’opinió. Hi comença a escriure el 1892. Un any abans s’ha casat amb Clara Noble. Com a poeta, el 1881 va guanyar el seu primer premi, als Jocs Florals, que era la

manera de donar-se a conèixer en societat. I amb ocasió de la boda, els amics li fan una edició de cent exemplars dels primers poemes, antologia que es tanca amb *Excelsior*, aquell que diu: *vigila, esperit, vigila / no perdís mai el teu nord. / No et deixis dur a la tranquil·la / aigua mansa de cap port.*

L'Ateneu és un centre bàsic de la cultura i la política del país, i ho seria encara més quan esdevé un dels pilars del catalanisme. Aquest moviment és incipient però amb força creixent entre la també incipient classe mitjana catalana, que encarna la voluntat de projecte propi que viu el país a partir de la confluència de dos corrents: l'ambició de modernitat que mou la classe dirigent, la burgesia industrial; i la consciència nacional, o si voleu, de tenir una cultura i una història pròpies, que ve de la Renaixença, i que es tradueix en la defensa i recuperació de la llengua com a fita principal. Hem de pensar que poc després, el 1900, quan el catalanisme, ja polític, estableix la llista de reivindicacions, demana Estatut, concert econòmic, el port autònom i la Universitat; és a dir, espai polític, recursos propis, infraestructures de connexió i espai cultural, quatre coses que encara no estan ni obtingudes ni garantides. No deixa ser un fracàs del catalanisme convencional, i el que explica que s'hagi arribat a una nova fita, ara sobirana. Això és una altra història. Maragall serà la consciència crítica del primer catalanisme.

El 1895, abans de tot plegat, Maragall és elegit secretari de l'Ateneu. Aquell any, un jovenet Enric Prat de la Riba és acceptat com a soci. Hi ha una intenció concreta d'ocupar tribunes importants de la societat per al catalanisme. El president de l'Ateneu és Angel Guimerà, el famós dramaturg que és també un activista del catalanisme, és present a tot arreu, al Memorial de Greuges –el primer reclam d'un

espai propi per Catalunya, paper mullat—i a les Bases de Manresa, del 1892, primer programa polític, on Prat de la Riba oficia com a secretari, també. Són quatre gats, i estan fundant un nou país. Són el cercle que tindrà més rellevància en la política i la cultura d'aquí endavant, en competència amb part del moviment obrer, que està creant un món de referents propis i alternatius; i la part del republicanisme que comanda Alexandre Lerroux, oposat radicalment al catalanisme (hi ha, com sabem, republicans catalanistes i republicans republicans). A Lerroux se li va denegar l'ingrés a l'Ateneu el 1903.

L'elecció de Guimerà no és gens unànime. El president l'elegia aleshores la junta directiva, en la que estaven representades les seccions. Van caldre dues sessions perquè la primera votació va acabar en un empat inamobible. En la segona, el seu rival, Salvador Cardenal, que és un metge reconegut, va renunciar-hi però encara i així part dels seus avaladors es van abstenir, votant en blanc set d'ells. Escriu Maragall:

La lluita era començada; l'elecció presidencial fou disputada pam a pam en les sessions de la junta electoral, seguides i tumultuoses; les votacions se repetien interminablement igualades; ja tot venia d'un vot.

No és casual. Sobre Angel Guimerà, Maragall escriu anys després:

Ara fa catorze anys que la figura de l'Angel Guimerà se'm posà a prop per tercera vegada, però aquesta ja d'una manera directa, personal, activa. Fou quan la seva presidència de l'Ateneu. En aquell temps que en podríem dir del segon catalanisme, en què el catalanisme se va tornant polític, però d'una política encara puramente sentimental, en Guimerà hi

tingué el lloc eminent que li corresponia, perquè aquell fou el seu temps. [El primer catalanisme és el literari de la Renaixença]. A l'empendre nosaltres la nova lluita pel catalanisme en els centres més actius de la societat catalana, com a iniciació a una política més pràctica, vam cercar per eix de la transició els més alts prestigis de l'època que acabava [això ens dóna una planificació, anar-lo a buscar]. La primera trinxera que investírem fou l'Ateneu; la bandera nostra, la llengua catalana; qui millor que l'Àngel Guimerà per dur-la ben alta? (...) Home de gran fe i poques paraules, infantil i fort, humil i tossut, que tirant avant amb la més gran senzillesa del món, entre amenaces i impropis i ofenses i burles i les passions polítiques desenfrenades, ho resistí tot sense ni vacil·lacions ni grans gestes, ni un instant de debilitat, ni un mot de provocació.

El fet clau d'aquell mandat és, òbviament, la lectura de la conferència inaugural en català i centrada en la defensa i la glorificació de la llengua, pronunciada per Àngel Guimerà el 30 de novembre del 1895. Guimerà i Maragall ho devien parlar abans. Ens ho explica:

Pronuncià la primera paraula, i la protesta esclatà, primer un esquitx de burla com un fulminant que es dispara, i de seguida l'estrèpit de l'ira, formidable. Tot foren crits i braços en l'aire i gent alarmada (...) Fins que al terminar la grandiosa imprecació del toscà Alighieri contra els que s'estimen més la llengua dels altres que la pròpia, esclatà l'ovació unànim coronant la primera victòria, que ja se'n podia dir política, del catalanisme.

Va ser, de fet, un escàndol transcendent. En van parlar els diaris i diverses entitats van enviar cartes de felicitació per la gosadia; entre elles, el Centre Excursionista, que també és a tot arreu, més enllà del que li correspondria –tot i que promou consciència nacional a través de la descoberta del país-- i la Unió Catalanista, que és el més aproximat a una eina política, que no partit encara, que hi havia en aquell moment. Un centenar de socis van protestar. La junta acorda finalment i primer cop que les dues llengües es poden fer servir en igualtat de condicions. El tema s'allargassa més d'una reunió, amb alguna convocatòria extra, i en algun moment Guimerà s'absenta perquè puguin discutir amb llibertat, però finalment els socis dimissionaris tornen a l'Ateneu i aquella pica queda clavada en el Flandes de l'espanyolisme rutinari. Això sí, 300 socis paguen l'edició del discurs.

Maragall ho explica tot plegat al seu amic Anton Roura, al desembre:

Estem en gran bullit en l'Ateneu amb lo del discurs d'en Gumerà i amb catalanistes i anticatalanistes. Com a secretari, tot ha de passar per les meves mans i hi ha hagut dies que m'he quedat allí dematí, tarda i vespre fins altes hores de la nit; a cada punt hi ha sessions escandaloses (però de quina manera! Fins arribar als punys i als desafios... que per això encara no s'ha realitzat cap) i t'asseguro que em fa estar frenètic. Però em sembla que a l'últim guanyarem nosaltres, els catalanistes.

La posició de Maragall sobre la llengua és clara. En un article que es diu "Conversa bilingüe" ironitza:

Jo vaig respondre que ja m'hi conformaria amb què tothom parlés una sola llengua, mentres fos la catalana. Però la filla d'aquell senyor em va refutar victoriosament: --ay, qué quiere usted que le diga?; yo encuentro que es una lengua muy ordinaria.

Vaig restar atuït bona estona. Després, revenint-me un xic, vaig insinuar que les llengües eren altes o baixes, pobres o riques, fines o gruixudes, segons qui les parlava; i que no era la llengua la que feia la gent, sinó la gent la que feia la llengua.

En altres camps i sense protestes, l'Ateneu ja juga un paper catalanista donant suport i participant en les diverses campanyes que defensen les "estructures d'estat" –en diríem avui—amenaçades per les iniciatives centralistes del govern espanyol. Entre elles el notariat. La batalla clau de l'època és, tanmateix, la defensa del Dret Civil català. No es tractava de conservar-lo, sinó de poder-lo actualitzar: el govern espanyol volia impedir això, declarant el dret espanyol subsidiari: que allò que el dret civil català no pogués resoldre es resolgués amb el dret castellà. La reacció catalana és fulminant, unànime. Escriu Margall en un article:

Ha despertado Catalunya de su letargo, y caída la venda que cerraba sus ojos, ve, comprende y toca las condiciones de su individual existencia.

La programació d'aquest curs vol ser cosmopolita. I fem notar que la secció de Belles Arts està presidida per Puig i Cadafalch, aleshores només arquitecte i no polític; i la de política, per Ramon d'Abadal: a la junta la representarà Prat de la Riba, que per cert reemplaçarà Margall com a secretari de l'Ateneu sota la presidència de Valentí

Almirall. L'Ateneu, ben burgès, tenia llavors una secció d'Indústria, una de Comerç i una d'Agricultura.

Les actes porten la firma de Joan Maragall, però no estan transcrites al llibre per ell mateix: a l'Arxiu Maragall hi ha els originals, molt endreçats, escrits sovint –és un detall— a l'altra banda d'un foli ja utilitzat. Maragall, per cert, no va faltar a cap sessió de junta durant el seu secretariat. Com a curiositat, podem dir que els Estatus –que s'estaven reformant en aquell moment—establien que “las cuestiones politicas y religiosas no pueden tratarse más que en el terreno puramente especulativo” i que la missió de la casa era “difundir la ciència y el Arte”, que és el que manava la llei per als ateneus. El pressupost era de 100.000 pessetes.

Més interessant és l'any en què Joan Maragall ocupa la presidència de l'Ateneu, a partir del 1 de juliol del 1903. És elegit amb 29 vots – recordem que Guimerà en va tenir només 9 en segona votació--. No hi havia candidatures, que no vol dir que ell no ho hagués parlat amb amics o la seva “colla de l'Ateneu” (una colla, per cert, ens diu que va minvant per mort). En tot cas, Maragall no era present en la junta que l'elegeix; al contrari: es crea una comissió per comunicar-li, a casa seva, el fet. Ho rep com un honor. L'Ateneu venia de la presidència de Ramon d'Abadal, que havia desplegat molt poca activitat. Sobre la presidència, Maragall escriu al seu amic:

T'agraeixo molt l'enhorabona. És veritablement una gran distinció la que m'han mostrat fent-me president de l'Ateneu. Jo no em trobo fusta de presidència de cap mena, però no he sabut dir que no i ho faré lo millor que sàpiga.

Maragall ja és un intel·lectual respectat. Viu a la casa de Sant Gervasi, solitària,

La casa es gran i espaiosa, bon jardí, i al peu del tren i del tramvia de vapor. No et facis muntanyes de venir-hi; baixes (del tren de Sarrià), puges l'escala que hi ha a l'andén i un cop dalt, a davant, decantant-se a l'esquerra veus una casa que està aïslada i que té un reixat a cada banda.

El seu protector Mañé i Flaquer ha mort però ell continua escrivint al Brusi, on fa articles cada vegada més compromesos. Més enllà d'això, la política espanyola ha sofert el profundíssim trasbals de l'ensulsiada imperial del 1898. Maragall n'ha escrit al començament en un marc de sentiment espanyol i amb una crítica extrema a la política del govern, i també amb la sensació de inevitable decadència d'Espanya. La seva posició anirà guanyant intensitat. *"Espanya està enferma; diu. Falta saber si la enfermedad está en la fuente de su vida nacional o en la política"*.

Abraça amb intensitat la fe regeneracionista. El catalanisme encara no busca tenir un "espai propi", sinó que ha de regirar Espanya des del poder, modernitzant-la per tal de poder tirar endavant els seus objectius. Catalunya, segons Maragall, està més legitimada per governar Espanya perquè desfaria la crossa del centralisme –el qualifica de congestió patològica-- i perquè, escriu:

La nueva civilización es industrial y Castilla no es industrial; el moderno espíritu es analítico y Castilla no es analítica; los progresos materiales inducen al cosmopolitismo, y Castilla, metida en un centro de naturaleza africana, sin vistas al mar, es refractaria al cosmopolitismo europeo (...) Castilla ha concluído

su misión directora y ha de pasar su cetro a otras manos.
(1902)

Hi ha una certa impertinència en el to de Maragall. "*Moralment no som Espanya*", escriu a un amic. Espanya es neguiteja amb el catalanisme, i, com sempre, el minimitza: son quatre locos. Maragall bescanta la política espanyola. La Morta, li diu a Espanya, que ha de canviar de dalt a baix si vol tornar a la vida. Un article irònic també del 1902, que es pot llegir perfectament amb ulls d'avui. Parla Espanya.

—Sois cuatro inocentes, cuatro locos, cuatro criminales de lesa patria; pero ay de vosotros; porque nosotros somos los ministros, nosotros los consejeros, nosotros los generales, nosotros los jueces, los directores, los hábiles, los oradores; los cimientos y puntales, en fin, de la vieja patria española.
A lo cual contestaremos riendo: --Pues nosotros somos los que hacen patrias nuevas.

Maragall va ser processat, però es va sobreseir la causa degut al prestigi del Brusi. "*Acabarem com Cuba!*" li escriurà a Josep Pijoan, l'amic jove i apassionat, intel·lectual i savi. "*En todo ven separatismo*". Cal dir que Maragall és entenimentat i conservador, monàrquic, molt atent a la política internacional, atent a la cultura castellana, desconfiat davant l'avenc del socialisme. Gens revolucionari. Maragall confia encara en "les classes directores", tot i que accepta que aquest rol el poden fer persones de qualsevol origen si en tenen la capacitat. El socialisme, diu, té cap i té peus, és una cosa seriosa.

Los pies del socialismo son los apetitos no satisfechos de las muchedumbres proletarias. 1895.

Maragall assumeix la presidència de l'Ateneu el 1903 i al cap de pocs dies, ha d'actuar en ocasió del trasllat de les despulles de mossèn Cinto a la tomba definitiva de Montjuïc. Escriu a Pijoan:

Hi hagué un moment de gran bellesa. Era a posta de sol quan per damunt dels caps de la multitud s'aixeca el fèbretre, tot cobert de flors. Fou com una aparició meravellosa al cim de la muntanya davant de tot el mar –emmig de l'apretada multitud silenciosa. Fou el primer acte a què he assistit com a president de l'Ateneu; m'imposà la solemnitat d'un tal començament.

Mossèn Cinto, com sabem, ha estat en l'ull d'huracà d'un conflicte moral i social. Es va convertir en una persona incòmoda i la jerarquia religiosa el va exiliar a Osona, exili que no accepta i combat amb *En defensa pròpia*, prosa brillant i contundent: us heu venut a l'or del marquès, els diu. Mossèn Cinto representa la plasmació de la tensió social: els pobres i el marquès de Comillas i els dimonis dels exorcismes que li van dient que s'acosta una època de la "bugada", d'extrema violència: la sang dels burgesos correrà pels carrers. Pobre Mossèn Cinto. La burgesia li va girar l'esquena, però no pas Maragall: sobre *Flors del Calvari*, en ple cas Verdaguer, escriu al diari burgès:

Es de lo más fuerte que ha producido la lengua catalana, que con ser la de mossen Verdaguer basta para que nos enorgullescamos de que sea también la nuestra.

I al seu amic Roura:

Quelcom hi ha que dir respecte a la conducta de Mossèn Verdaguer com a home o almenys com a sacerdot i com a

caràcter humil i piadós que ell ha volgut mostrar-se sempre; però jo també crec que a un gran home com ell no se'l pot midar amb el mateix ras que a qualsevol altre, i que en té prou amb ser qui és per a tenir sempre raó.

La presidència de Margall és molt activa. L'Ateneu juga un paper en la societat catalana i això es fa notar per la quantitat d'invitacions que es reben per participar en comissions: des de fer un monument a mossèn Cinto a desfilars en la processó de Corpus; o a discutir la qüestió obrera en una sessió convocada per l'Ajuntament de Barcelona: dictaminen que la millor solució és procurar llocs de treball a través de l'obra pública i s'aprofita per protestar per la poca inversió del govern de Madrid. Alhora, l'Ateneu obre la seva biblioteca als obrers en un horari nocturn, de 8 a 10, en un moment que els ateneus obrers jugaven fort la carta de l'alfabetització. La cultura era molt important per la classe obrera, era un camí d'alliberament.

Es fa una carta al ministre per protestar perquè Madrid ha rebut 2 milions per ser capital del regne, "*privilegi que no es justifica, com tants d'altres de que gosa la vila i cort*". Participa en la comissió que discuteix la nova presó de Barcelona, la Model; i intercedeix perquè el ministeri no cedeixi l'edifici de l'Arxiu de la Corona d'Aragó a les monges clarisses, que l'han demanat: les clarisses que s'han quedat sense casa des del setge de Barcelona del 1714! I s'ha enviat un telegrama a la Reina regent per protestar per la prohibició d'enviar telegrams o fer conferències telefòniques en català, que acaba eliminant-se. És, doncs, un Ateneu compromès, prest a donar resposta, i requerit per fer-ho.

I un tema curiós; l'Ateneu se suma a una campanya per abolir les curses de brau en nom de la cultura, precisament. Fins i tot el doctor Robert farà un miting en aquest sentit. La campanya dura entre 1899 i el 1905 pel cap baix. L'Ateneu acull el debat. El 1905 se suma a la protesta perquè les curses se celebraran en diumenge: tenim doncs, un intent oficial de popularitzar-les, i un intent civil per suprimir-les, cosa que és part de la tradició del catalanisme i que culminarà en la Constitució redactada a l'Havana l'any 1928 per Francesc Macià, on es prohibeixen taxativament. Hem esmentat el doctor Robert Maragall, que l'admira i n'és pacient, escriu que quan aquest personatge, l'alcalde del Tancament de Caixes, es declara catalanista, el seu nom val per "deu anys de propaganda", per l'efecte multiplicador. Aquell catalanisme era un *procés*: un moviment en quart creixent.

Com a curiositat, apunto que l'Ateneu està en tràmits per comprar el Palau Savassona, tot i que el procediment s'ha embolicat i està als tribunals.

Queda lo plet de l'Ateneu, amb en Parellada sobre la compra de l'edifici aquest en el carrer de la Canuda, que ha sigut l'obsessió de la junta en tot l'any i que a cada moment està ocasionant gestions...,

li explica a Pijoan. El procurador de l'Ateneu és Narcís Oller, soci i novel·lista. La compra la signarà el president següent, Domènec i Montaner, i actua com a notari Guillem Tell Lafont, que dóna nom al carrer de la plaça Molina que tothom atribueix a l'heroi suís.

Repassem breument la programació d'aquest curs. L'Ateneu ha escoltat Puig i Cadafalch parlant d'arquitectura romànica, amb projeccions –s'ha comprat el projector. A Santiago Rusiñol sobre

Andalusia vista per un català. Maragall ha parlat de l'Ífigènia, que ha traduït. Aprèn alemany tota la vida amb un professor. L'estrena de l'obra es fa al Laberint d'Horta, una vetllada social, amb la high life present. Escriu Maragall;

Crec que es fa un gran bé al català ennoblint-lo introduint-hi obres mestres com la de Goethe; i em sembla que aquesta vegada el cop no ha estat en va.

Parla també a l'Ateneu el notari Tell sobre el pla de Barcelona, una Barcelona que comença a construir l'Eixample i que entusiasma Maragall. *L'ensueño*, diu. Duran i Ventosa i Marçal de la Trinxeria han parlat del camp. I Gabriel Alomar fa la cèlebre conferència sobre el Futurisme. De fet, hi ha hagut un cicle de cultura mallorquina a l'Ateneu i de cultura catalana a l'Ateneu de Madrid, aquesta a instància de Pijoan, que hi és. Maragall li comenta per carta:

Oh, si que n'és de penosa aquella impressió que em dóna de l'Ateneo. Me l'hi figuro a vostè allí. Cregui'm: visquem en pau en el nostre castell sense envanir-nos però sentint bé la distància ens separa dels insincers, dels buits.

De passada, l'Ateneu acull els Estudis Catalans d'Antoni Rubió i Lluch, classes i conferències sobre temes que estan fora de la Universitat: "estructures d'estat", també. I la secció literària col.labora amb el diccionari de mossèn Alcover. Amb tot plegat, alguns socis protesten per un excés de catalanisme. I, a canvi, Pompeu Gener, demana més exemplars internacionals en la biblioteca.

Un gran debat arribarà un any després, el 1904. A l'Ateneu, Jaume Brossa –escriptor d'esquerres, radical, iconoclasta-- fa un atac frontal al "nacionalisme artístic". L'art no té pàtria, ha de ser ambiciós i

europèu, mai local, diu en la conferència. Maragall s'indigna i contesta amb un article: l'art no té pàtria, però sí la té l'artista.

Vulguem el nostre art penetrat de totes les influències que pugui assimilar; però sempre fort en els eu terror, en el que mai enfonsarà prou les arrels en busca de l'ànima pròia, perquè aquesta busca de la seva ànima és l'únic camí de lo mundial veritable. (I acaba): Després hi ha l'altre camí d'Europa, molt més planer: n'hi ha prou amb agafar el tren amb bitllet per a qualsevulla estació de més enllà de Portbou. I ara tria, jovent.

Però la conferència que ha passat a la història és la inaugural de Joan Maragall, que pronuncia L'elogi de la paraula. L'ha estat preparant tot l'estiu. Li diu a Pijoan:

Precisaemnt ara estic treballant en el discurs per l'Ateneu. El tema serà De la paraula. Ja veig que no dic tot lo que voldria i que em va per dins sobre aquest tema immens i gairebé sagrat; he anat escrivint-lo amb influències molt variades, a Cauterets, corrent Espanya, ara aquí sense mirar gens cap llibre i sols obeint a estats d'esperit, com qui fa un poema; però aixís i tot, hi trobarà quelcom de lo que hem parlat tantes vegades, i d'aquest quelcom, molt ben de vostè.

A la sessió solemne assisteixen Cambó, que és tinent d'alcalde (en un ajuntament amb majoria lerrouxista); el delegat de la Diputació; Antoni Rubió per la Universitat Literària. Les diferents acadèmies. La cambra de comerç, els col.legis professionals, Foment del Treball, els Amics del País, diversos mestres en gay saber, el centre Excursionista, l'Orfeó Català, el Cercle Artístic de Sant Lluch, la Unió Catalanista, l'Ateneu Obrer. En fi. Comença la sessió a tres quarts de deu.

Maragall explica la seva fe en la paraula viva, que vol dir que no és paraula retòrica, que és arrelada, que és la veu del poble, la veu de l'ànima catalana que ell ha intentat de definir a través de mites com Serrallonga o el comte Arnau

Ahir va ésser el dia del cop, vull dir la inaugural de l'Ateneu, que em feia tanta angúnia; el frac, les autoritats, el llegir alt i en peus davant de tanta gent que millor s'ho llegirien a casa seva, aquells aplausos, aquelles encaixades...,

li explica a Pijoan. Li diu que li enviarà el text: *vosté és l'únic a qui temo.*

Anem a tancar. El catalanisme és la causa principal que, al costat de la poesia, mou Maragall. El procés continua ascendent, no sense dificultats i escissions i discussions, que a Maragall l'irriten profundament. El catalanisme ha anat guanyat presència institucional, després del triomf rotund de la candidatura dels Quatre Presidents, un dels quals ex l'Ateneu; (els altres, Foment; Amics del País i la Lliga de Defensa que ha organitzat el Tancament de Caixes). Més que això, ha generat el primer partit modern, que és la Lliga, donant resposta a una classe mitjana en expansió; un partit que fa saltar pels aires el règim corrupte i estantís de la Restauració: en aquella elecció, els monàrquics han quedat segons i els republicans lerrouxistes, tercers.

Maragall continua escrivint articles crítics amb els uns i els altres. Llavors es produeix un incident greu. Ofesos per una vinyeta còmica que insinuava que militars i victòria no podien anar juntes, la guarnició de Barcelona va assaltar la redacció del Cu-cut!, i ja qui eren de la Veu de Catalunya. No hi va haver cap condemna per part de l'Exèrcit o del govern Madrid. Maragall considera una "enormitat"

que 300 militars ataquin dues cases indefenses; li una enormitat que l'exèrcit s'hagi posat fora de la llei. Però més enllà, li diu a Carles Rahola que sent *"una gran tristesa el comprendre que la separació virtualment ja és feta"*.

La reacció del govern és proposar la Llei de Jurisdiccions que estableix que les ofenses a la pàtria seran jutjades per la jurisdicció militar, cosa que amenaçava seriosament el catalanisme en general, perquè tot podia ser una "ofensa". Catalunya respon amb la candidatura unitària de Solidaritat, que abasta tot el camp polític, excepte els monàrquics per una banda i els lerrouxistes per l'altra. Maragall està entusiasmat i escriu l'article que comença dient:

És una cosa que mai s'ha vist ni potser se tornarà a veure mai més. Solidaritat és la terra, ho sents? És la terra que s'alça en els seus homes. No has sentit mai dir allò que: si tal cosa succeís fins les pedres s'alçarien? Doncs ara som en això, que les pedres s'alcen". (El govern Maura ha dit que no canviarà de política pel que facin "un montón de catalanes". L'article acaba, doncs): No és un montón, senyor Maura, amb la companyia. Que no ho veu? És un alçament.

Amb Pijoan és un pèl més escèptic:

Ara s'està formant de pressa el bloc de l'esquerra, que diuen. Tot això semblen joguines, però de tant en tant es treballa a unes pressions que tot es torna de debò.

La trajectòria de Soidaritat és, de moment, triomfal, malgrat que la llei s'aprova.

Maragall fa un article que no resulta gens premonitori, vist el que sabem. Està escrit fa cent anys.

El problema catalán es el mismo problema portugués retardado de unos siglos por circunstancias históricas, en pie ahora con nosotros. Los portugueses lo resolvieron; nosotros queremos resolverlo a nuestra vez, aunque de otra manera más acomodada a los tiempos y circunstancias; no por la guerra, sino por la política. Y ahí están los catalanes en el Parlamento madrileño; para eso.

Però Solidaritat havia començat a tenir problemes d'unitat que acabaran fent-la saltar pels aires quan la Setmana Tràgica que podria haver estat una operació / o provocació / del govern per frenar el catalanisme: ensenyar als burgesos que, quan la tensió social esclata, necessiten el sabre de l'Exèrcit per posar ordre.

Maragall escriu la impressionant sèrie de tres articles. En el primer diu que si a Barcelona no la construïm amb valors, potser tindrem una gran ciutat però no tindrem mai un poble. En el segon diu que si la fe és pura hipocresia, més val tenir una església cremada per aquell que hi busca un altre déu en la barricada. I en el tercer, la ciutat del perdó, diu que aquells que han estat covardament atrinxerats a casa esperant que vingui l'exèrcit a posar pau, que no vulguin ara tornar a ser covards negant-se a demanar el perdó per aquells que s'han "batut com lleons" al peu de la barricada, pels seus ideals.

En resum, ha dit tres vegades el mateix: no heu estat a l'altura, no estem a l'altura de la nació que estàvem construint. O no s'estava construint?

Dues citacions per acabar. L'una, una carta a un amic. Diu Maragall:

Hi ha temps de callar i temps de parlar. Al punt en què estan les coses, als que ens sentim catalans per damunt de tot en la terra, ja no ens cal sinó callar. Després passarem comptes.

És el maig del 1910. Catalunya, escriu, no està prou forta per canviar Espanya, aquell camí portaria a la ruïna; ara cal, diu, "*una íntima independència*".

I un altre article, que rarament trobareu citat. Hi confessa, deprimat, el fracàs del seu somni i el pes dels seus dubtes. Després d'explicar que temps enrera s'havia fet la il·lusió de parlar des d'una realitat diguem que diferent de l'espanyola, una realitat catalana, diu:

He levantado los ojos y he visto los árboles raquíticos y las casas y los matorrerales, y pitas y chumberas en la tierra rojiza y miserable, todo cubierto por el polvo que levanta en los caminos el paso de los mendigos transhumantes, y he oído el hedor de la basura...y he sentido por fin, dentro de mi como única reacción contra todo ello, un asco profundo e impotente. Era yo, pues, un español como tantos.

Y no puedo más. Dejadme ahora. Si hay todavía redención civil para este pueblo, no lo sé, ni lo quiero saber en este momento".

Agost del 1911 –quatre mesos després era mort.

Però no és aquest el final. Pel que fa al procés col·lectiu hem tingut avui la sessió al Parlament [qüestió de confiança]. I, generós, lúcid, admonitori, Maragall es ben present. Cavalca per sempre, com el seu alter ego, el comte Arnau:

Jo passo entre ells sense fer nombre
ni entre els vivents, ni entre els esprits,
com un ensomni, com una ombra,
com un despert entre adormits.

